

Nr 261.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till besparingsberedningen; given Stockholms slott den 16 maj 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 maj 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om anslag till besparingsberedningen samt anför därvid följande:

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 22 november 1940 tillsatte chefen för finansdepartementet den 30 i samma månad en särskild beredning inom departementet för handläggning i vissa hänseenden av besparingsarbetet inom statsförvaltningen. I den sålunda tillsatta beredningen, benämnd besparingsberedningen, ingå nio medlemmar, representerande såväl riksdagen och statsförvaltningen som ekonomisk och organisatorisk sakkunskap inom det enskilda näringslivet. Beredningen sammanträder under departementschefens ordförandeskap.

Angående besparingsberedningens tillkomst och direktiven för dess arbete har en redogörelse lämnats i årets statsverksproposition under rubriken för flera huvudtitlar gemensamma frågor. Såsom av denna redogörelse framgår, har under tiden efter krigsutbrottet bedrivits ett fortlöpande besparingsarbete, dels i form av särskilda utredningar och dels i anslutning till den årliga budgetbehandlingen. Detta arbete har lett till en följd av mer eller mindre omfattande besparingsåtgärder. Det förslag till riksstat, som nu ligger under riksdagens behandling, företeer därför, såvitt angår civila, av krisförhållandena ej betingade statsutgifter, avsevärda inskränkningar i förhållande till de senaste fredsårens stater. Besparingsberedningen har till uppdrag att fullfölja det sålunda påbörjade besparingsarbetet. Därvid har beredningen att, med allenast de inskränkningar som föranledas av att särskilda besparingsorgan äro verksamma inom vissa specialområden, företaga en allmän granskning av den statliga verksamheten med syfte att fastslå, vilka ytterligare besparingar som skäligen kunna ifrågakomma, och pröva möjligheterna för dessas genomförande. Erfarenheterna från beredningens verksamhet ha visat, att lösandet av de sålunda föreliggande arbetsuppgifterna förutsätter omfattande utredningar.

Vid fullgörandet av sitt uppdrag har beredningen icke blott att undersöka möjligheterna för besparingar genom inskränkningar i den statliga verksamheten eller sänkning av standarden på olika områden utan även, och i första hand, att söka åvägabringa rationalisering av verksamheten. I synnerhet för den senare uppgiften kräves tillgång till speciell sakkunskap av skilda slag. Enligt direktiven har beredningen också att i mån av behov föranstalta om specialutredningar med anlitande av särskilda sakkunniga samt att tillkalla experter. Denna möjlighet har beredningen måst anlita i främsta rummet för att kunna tillfredsställande genomföra de rationaliseringsundersökningar med avseende å förvaltningsapparaten, som utgöra en huvuduppgift för beredningen. En väsentlig del av dessa undersökningar är förlagd till en av beredningen upprättad avdelning för kontorsorganisation. Därjämte bedrivs vissa huvudsakligen på rationaliseringsspörsmål inriktade specialutredningar genom av beredningen tillkallade sakkunniga.

Avdelningen för kontorsorganisation, vilken arbetar under ledning av en delegation inom beredningen, har till uppgift att genom metodiska undersökningar av kontorsarbetet och därmed jämförligt arbete inom statsförvaltningen uttröna möjligheterna till förenkling och rationalisering av arbetet. Vid avdelningen äro anställda en avdelningsföreståndare och fem experter jämte assistenter och andra arbetsbiträden. Vidare ha inom sex olika verk utsetts sammanlagt ett tjugotal tjänstemän att deltaga i avdelningens arbete. Organisationsundersökningarna ha, efter vissa förberedelser, under mars månad igångsatts med början inom tre av ifrågavarande verk, där de bedrivs under medverkan av såväl experterna som de av samtliga sex verk utsedda tjänstemännen. De äro avsedda att senare utsträckas till andra grenar av statsförvaltningen.

Organisationsundersökningarna ha inletts efter förebild från det enskilda

näringslivet. Metodiska undersökningar av detta slag, utförda hos enskilda företag, leda enligt erfarenheten regelmässigt till avsevärda personalbesparingar. De anses ingalunda överflödiga i företag under god organisatorisk ledning utan betraktas fastmer som naturliga och värdefulla hjälpmedel för ledningen. Om undersökningarnas betydelse inom statsförvaltningen är det ännu för tidigt att uttala något slutligt omdöme. Uppenbart är emellertid, att en icke ringa del av arbetet inom statsförvaltningen i förevarande hänseende kan jämföras med det arbete inom enskilda företag, som göres till föremål för organisationsundersökningar. Lika uppenbart är, att den för organisationen av arbetet ansvariga ledningen inom olika statliga verk icke kan så oavlåtligt och ingående följa arbetet i alla dess detaljer, att icke metodiska undersökningar rörande arbetsdetaljerna kunna vara påkallade som hjälpmedel för ledningen. I vad mån det vid organisationsundersökningarna skall, lika väl som inom näringslivet, lyckas att uppdaga och tillvarata förefintliga möjligheter till förbättringar, torde bli beroende icke minst på organisationsavdelningens samarbete med verksmyndigheterna och det stöd, som från dessas sida lämnas avdelningen.

Besparingsberedningens verksamhet i övrigt har organiserats med hänsyn tagen icke blott till önskemålet att utan dröjsmål få besparingsarbetet igångsatt och genomfört såvitt möjligt över hela fältet utan även till den förut berörda nödvändigheten att på flera områden anlita speciell sakkunskap. En förhållandevis stor del av utredningsuppgifterna har funnits böra, i enlighet med vad i direktiven förutsatts, hänskjutas till specialutredningar företagna med anlitan av särskilda sakkunniga. Vidare söker beredningen i möjligaste mån åvägbringa samarbete med förvaltningsmyndigheterna, vilka anlitas icke blott för tillhandahållande av nödiga sakuppgifter utan även, där det lämpligen kan ske, för utförande av undersökningar i olika ämnen. I övrigt ombesörjas de erforderliga besparingsutredningarna inom själva beredningen, i första hand genom olika delegationer av denna. Som exempel på utredningar, vilka sålunda upptagas inom själva beredningen, må nämnas en nyligen fullbordad utredning rörande dövstumundervisningsväsendet, pågående eller fullbordade utredningar rörande organisationen och arbetsuppgifterna inom åtskilliga verk och institutioner ävensom en serie undersökningar rörande statlig förvaltning och bidragsverksamhet inom socialvårdens område. För ifrågasvarande ändamål har beredningen sekreterar- och annan arbetshjälp till sitt förfogande.

De specialutredningar, för vilka beredningen tillkallat särskilda sakkunniga, gälla i främsta rummet besparings- och rationaliseringsåtgärder inom ett antal verk och institutioner, nämligen postverket, statens järnvägar, tullverket, universiteten och högskolorna samt karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet. Delvis bedrivs dessa utredningar parallellt med organisationsavdelningens undersökningar. Även rörande vissa allmänna frågor ha särskilda sakkunnigutredningar igångsatts, nämligen angående dels statsbidragsväsendet m. m. inom vissa grenar av hälso- och sjukvården, dels den officiella statistiken och dels organisationen av detaljhandeln med rusdrycker och av det statliga över-

inseendet därå. Med de av beredningen tillkallade sakkunniga står denna i förbindelse närmast genom egna medlemmar, som deltaga i specialutredningarna, eller genom vederbörande delegationer.

Kostnaderna för besparingsberedningen ha, frånsett vissa i det följande omnämnda, av verken bestridda ersättningar till egen personal, hittills avförts å sjunde huvudtitelns kommittéanslag. Det kunde väl ifrågasättas att låta kostnaderna, alltefter de skilda förvaltningsgrenar undersökningarna avse, fördelas på de olika huvudtitlarnas kommittéanslag jämte, eventuellt, affärsverkens driftkostnadsstater. I synnerhet kunde en dylik fördelning synas ligga nära till hands vad angår den betydande del av kostnaderna, som belöper å specialutredningar genom tillkallade särskilda sakkunniga. Emellertid har det funnits lämpligt att få till stånd en samlad redovisning av kostnaderna. I fråga om sättet för deras bestridande bör hänsyn jämväl tagas till att de snarare äro att betrakta som gemensamma driftkostnader för statsförvaltningen än som vanliga utredningskostnader. Från dessa utgångspunkter synes det lämpligast, att särskilda anslagsmedel anvisas under sjunde huvudtiteln för kostnadernas bestridande.

Vad beträffar anslagsberäkningen föreligga nu, sedan beredningens verksamhet tagit fastare form, vissa hållpunkter för en uppskattning av medelsbehovet.

Kostnaderna för arvoden och andra ersättningar åt beredningens egna ledamöter samt åt sekreterare och andra arbetsbiträden åt själva beredningen kunna för närvarande beräknas till närmare 6,000 kronor i månaden.

Avdelningen för kontorsorganisation drager betydande kostnader, förnämligast beroende på nödvändigheten av att anlita experter från näringslivet mot ersättningar, som ligga på en högre nivå än som är vanlig inom statsförvaltningen. Avlöningskostnaderna för avdelningen kunna för den närmaste tiden beräknas till omkring 14,000 kronor i månaden, varav inemot 8,000 kronor belöpa å avdelningens föreståndare och experter, omkring 4,500 kronor å de av verken utsedda tjänstemännen samt återstoden å assistenter och annat arbetsbiträde. För tjänsteman, som deltagar i undersökningar inom det verk han själv tillhör, bestrider detta verk kostnaderna för deltagandet. Kostnaderna för avdelningen torde framdeles kunna begränsas genom att tjänstemän inom statsförvaltningen göras förtrogna med undersökningsarbetet och därmed bliva i stånd att åtminstone delvis ersätta expertisen från näringslivet.

Vad härefter angår de specialutredningar, för vilka beredningen hittills tillkallat särskilda sakkunniga, kunna kostnaderna för dessa utredningar approximativt beräknas till 14,000 kronor i månaden. Vissa av utredningarna torde taga endast kortare tid i anspråk. Å andra sidan torde det under arbetets fortsättning komma att visa sig påkallat att igångsätta ytterligare specialutredningar.

Av det anförda framgår, att behovet av anslagsmedel för besparingsberedningens verksamhet i huvudsak betingas av arbetet inom avdelningen för kontorsorganisation samt av igångsatta eller framdeles ifrågakommande sär-

skilda sakkunnigutredningar. Vad beträffar organisationsavdelningen lär det få bero på den fortsatta erfarenheten, huru stora utgifter statsverket bör ikläda sig för avdelningens arbete. I varje fall synes det emellertid angeläget, att medel stå till förfogande i den utsträckning, som erfordras för att få de moderna organisationsmetodernas användbarhet inom statsförvaltningen ingående prövad. Vad beträffar besparingsarbetet i övrigt synes det likaledes angeläget att, sedan arbetet igångsatts med syfte att få till stånd en allmän, grundlig prövning av besparingsfrågorna inom statsförvaltningen, möjligheten att fullfölja detta syfte icke alltför mycket begränsas av hänsyn till utredningskostnaderna.

Att ur anförda synpunkter uppskatta medelsbehovet för besparingsberedningen är förenat med vissa svårigheter. Emellertid vill jag förorda, att för beredningen nu äskas ett belopp av 400,000 kronor. Skulle ytterligare medelsanvisning längre fram finnas påkallad, bör frågan därom genom nytt anslagsäskande föreläggas riksdagen. Av nämnda belopp böra 160,000 kronor upptagas å tilläggsstat II för det löpande budgetåret och återstående 240,000 kronor å riksstaten för nästa budgetår. Från tilläggsstatsanslaget bör ersättning tillföras sjunde huvudtitelns kommittéanslag för redan bestridda utgifter för beredningen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Besparingsberedningen* å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett *reservationsanslag* av kronor 160,000;

dels ock å riksstaten för budgetåret 1941/42 ett *reservationsanslag* av kronor 240,000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Hammarskiöld.